Tuomas Ojanen

7.12.2021

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 226/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Yleisarvio

1. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisesti tartuntatautilakia (1227/2016) ja liikenteen palveluista annettua lakia (320/2017). Esityksen mukaan tartuntatautilain vuoden 2021 loppuun saakka voimassa olevia covid-19-epidemiaan liittyvien väliaikaisten säännösten voimassaoloa jatkettaisiin 30.6.2022 asti. Vastaava muutos tehtäisiin lakiin liikenteen palveluista (179 a §) koskien aikataulu- ja reittitietojen ilmoittamista koskevaa sääntelyä.
2. Kysymyksessä olevat tartuntatautilain säännökset on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 14/2020 vp, PeVL 20/2020 vp, PeVL 31/2020 vp, PeVL 42/2020 vp, PeVL 44/2020 vp, PeVL 16/2021 vp, PeVL 26/2021 vp, PeVL 28/2021 vp ja PeVL 35/2021 vp). Nämä lausunnot tuovat esiin esityksessä ehdotetun sääntelyn valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin keskeiset lähtökohdat.
3. Esityksessä ehdotettava sääntely on sisältönsä puolesta pääosin samanlaista kuin voimassa oleva sääntely. Ehdotettava sääntely merkitsisi kuitenkin muutosta voimassa olevaan verrattuna muun muassa siltä osin kuin siinä ehdotetaan muutettavaksi matkustajamäärien väliaikaista rajoittamista henkilöliikenteessä ja tilojen väliaikaista sulkemista koskevaa sääntelyä siten, että viranomaisen päätöksenteon kriteereistä poistetaan ilmaantuvuusluku. Ns. koronapassin käyttöä muutettaisiin siten, että se koskisi koko aukioloaikaa. Lisäksi kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella todettujen tartuntaryppäiden kriteeriä muutettaisiin siten, että säännöksen soveltaminen edellyttää, että tartuntaryppäät alueella ovat merkittäviä ja ne voisivat aiheuttaa riskin uusien tartuntojen laajaan leviämiseen alueella. Kokonaisuutena arvioiden ehdotetun sääntelyn merkitsemiä sisällöllisiä muutoksia voimassa olevaan nähden voidaan kuitenkin pitää verraten perustuslain kannalta verraten vähämerkityksellisinä.
4. Esityksessä ehdotetun sääntelyn voimassaolon jatkamiselle kesäkuun 2022 loppuun asti on esitetty esityksessä perustuslain kannalta hyväksyttäviä ja välttämättömiä perusteita esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ja epidemiatilannetta ja sen ennakoitavia kehityskulkuja sekä ehdotetun sääntelyn vaikutuksia kuvaavissa jaksoissa.

Voimassaolo

5. Esityksellä tartuntatautilain vuoden 2021 loppuun saakka voimassa olevien väliaikaisten säännösten voimassaoloa jatkettaisiin aiina 30.6.2022 asti.

6. Ehdotettu kuuden kuukauden voimassaoloaika on sinänsä verraten pitkä. Ottaen kuitenkin huomioon esityksen säätämisjärjestysperustelujen voimassaoloa koskevassa jaksossa esitetyn ohella varsinkin sen, että ehdotetun sääntelyn mukaiset toimivaltuudet tulisivat sovellettaviksi vain säännösten mukaisten soveltamisedellytysten käsillä ollessa, ja että toimivaltuudet eivät muutoinkaan tulisi automaattisesti ilman erillistä oikeasuhtaisuus- ja välttämättömyysharkintaa sovellettaviksi, ehdotettua kuuden kuukauden voimassaoloaikaa voidaan pitää hyväksyttävänä.
7. Lainsäätäjällä on sitä paitsi velvollisuus ryhtyä toimiin lain kumoamiseksi tai muuttamiseksi, *jos* pidemiologinen tilanne ehdotetun lainsäädännön voimassaoloaikana olennaisesti muuttuisi siteni, ettei sääntely enää olisi välttämätöntä lain tavoitteen toteutumisen näkökulmasta. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi paikallaan huomauttaa tästä.
8. Lisäksi ehdotettua voimassaoloaikaa voidaan nähdäkseni pitää perusteltuna erilaisten kulttuuri- ja urheilutapahtumien järjestäjien sekä yleensäkin ehdotetun sääntelyn mukaisten rajoitustoimenpiteiden piiriin kuuluvan elinkeino-, kulttuuri-, urheilu- ja muun vastaavan toiminnan kannalta. Riittävän pitkä voimassaoloaika luo edellytyksiä suunnitella erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia sekä muuta ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvaa toimintaa tarvittavan pitkällä aikajänteeellä.

Koronavirusepidemiaan liittyvän sääntelyn kehittämis- ja seurantatarve

9. Kuulemista varten toimitetussa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnossa 1.12.2021 tuodaan esiin erinäisiä lainsäädännön kehittämistarpeita.
10. Samoin esityksestä annetuissa liikenne- ja viestintävaliokunnan (LiVL 35/2021 vp) ja sivistysvaliokunnan (SiVL 24/2021 vp) lausunnoissa tuodaan esiin erilaisia lainsäädännön kehittämistarpeita muun muassa koronatodistukseen liittyen.
11. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa saattaisi olla niin ikään tarve tuoda esiin muina seikkoina samanlaisia lainsäädännön kehittämistarpeita esimerkiksi koronatodistuksen käyttöalan laajentamisen osalta.
12. Vähintään perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi syytä entistä painokkaammin kiinnittää valtioneuvoston huomiota tarpeeseen mahdollisimman pian alkaa selkeyttää koronaviruspandemiaan liittyvää tartuntatautilain sääntelyä sekä tähän liittyen mahdollisuuksia luopua varsinkin käsillä olevan kaltaisesta koronavirusepidemiaan liittyvästä määräaikaisesta sääntelystä, joka muodostaa erittäin vaikeaselkoisen ja vaivalloisesti sovellettavan kokonaisuuden (ks. PeVL 35/2021 vp, 8-10 kappaleet).
13. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi edelleen syytä jälleen kerran painottaa valtioneuvoston tarvetta seurata tarkoin sääntelyn vaikutuksia. Toisaalta lausunnossa olisi painotettava asianmukaisen ohjeistuksen tarvetta, koska sen merkitys korostuu käsillä olevan sääntelykokonaisuuden vaikeaselkoisuuden takia.

Hallituksen esityksen käsittelyaikataulu

14. Hallituksen esitys on annettu eduskunnalle 25.11.2021. Ehdotettu sääntely on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Esityksen antamisen ja suunnitellun voimaantulon väliin jäävä aika eduskuntakäsittelylle on joulukuun ominaispiirteet

huomioiden verraten lyhyt, eikä anna eduskunnalle juurikaan reaalisia mahdollisuuksia tarvittaessa muuttaa ehdotettavaa sääntelyä. Ongelmaa korostaa, että tarve jatkaa käsillä olevan sääntelyn voimassaoloa on ollut tiedossa jo pitkään.

15. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisikin jälleen kerran toistettava se, että valtioneuvosto ei voi lainsäädäntömenettelyssä asettaa eduskunnan lainsäädäntövallan käyttöä ja perustuslain 74 §:n mukaista lakiehdotusten perustuslainmukaisuuden valvontaa jo tapahtuneiden tosiasioiden eteen, ja että hallituksen esitysten eduskuntakäsittelylle tulee varata riittävän kohtuullinen aika (ks. esim. PeVL 6/2021 vp, kappaleet 22 ja 23 sekä niissä mainitut muut lausunnot).